

Oponentní posudek habilitační práce

Název práce: Štruktúra financovania klastrov v Európe a v Severnej Amerike

Autor: Ing. Peter Burger, PhD., Technická univerzita v Košiciach, Ekonomická fakulta

Uchazeč předložil habilitační práci ve formě písemné práce, která přináší nové vědecké poznatky.

Hodnocení zvoleného tématu

Zvolené téma zaměřené na problematiku financování klastrů je velmi aktuální. Klastry jsou používány jako jeden z nástrojů hospodářské politiky podporující regionální inovační systémy. V zemích Evropské unie je na podporu vzniku, rozvoje a fungování klastrů vynakládáno značné množství prostředků ze strukturálních fondů a dalších národních zdrojů. Výzkumy zjišťující účelnost a efektivnost vynakládaných veřejných zdrojů na podporu klastrů jsou proto důležité.

Diskuze k obsahu práce

Text je koncepčně rozdělen do 6 kapitol, úvodu, závěru a příloh. Habilitační práce je rozdělena na část rešeršní, metodologickou a popisující výsledky vlastního výzkumu. Popis cílů práce je uveden až na s. 94, tedy poměrně vzdáleně od začátku textu. Osobně bych cíle práce zařadil hned do kapitoly za úvod. Nicméně hlavní cíl práce je uveden v úvodu, takže čtenář má představu o tom, co bude předmětem výzkumu.

Habilitant si za cíl práce zvolil prozkoumat financování klastrů v různých teritoriích (Evropa, Severní Amerika), v různém čase (2011, 2016), v různých odvětvích průmyslu (průmyslové klastry, klastry služeb) a zaměřil svoji pozornost i na rozdíly při financování klastrů z veřejných zdrojů v zemích s vyšší úrovní inovační výkonnosti (jako je například Německo, Švédsko, či Dánsko) oproti zemím s nižší úrovní inovační výkonnosti (jako je např. Bulharsko či Rumunsko). Cílem, kromě samotného zkoumání financování klastrů, je pokusit se zdůvodnit rozdíly ve financování srovnávaných skupin klastrů a uvést důvody, proč se lze domnívat, že tyto rozdíly existují a jsou statisticky významné a pokusit se je interpretovat.

Domnívám se, že cíl je uveden až ve druhé větě – kde je vysvětleno, co autor hodlá výzkumem zjistit. Provedení samotného výzkumu (v první větě) nemůže být považováno za cíl práce, ale za nástroj zjištění konkrétních poznatků. Nicméně cíl práce, upřesněný v druhé větě, lze považovat za dostatečně ambiciózní a náročností odpovídající nárokům na habilitační práci.

V první kapitole habilitant vymezuje hlavní pojmy a zabývá se rovněž historií klastrů a jejich předchůdců (průmyslových okrsků). Za základ teorie klastrů považuje díla Portera z let 1990 a 1998. Správně upozorňuje na nejednotné chápání pojmů klastr, klastrová iniciativa a klastrová organizace. Je však otázkou k diskusi, zda klastrová organizace je výsledkem

klastrové iniciativy, nebo zda – jak je uvedeno na s. 24 – klastrová organizace řídí klastrovou iniciativu? V této souvislosti poněkud v této části práce postrádám vlastní názor habilitanta na vymezení pojmu klastru. Je chápán blížeji pojmu přirozený klastr nebo pojmu klastrová organizace?

Druhá kapitola porovnává přístupy k podpoře klastrů ve vybraných zemích (Německo, USA, Belgie, Španělsko, UK) s akcentem na USA. Na tuto kapitolu logicky navazuje část zabývající se možnostmi financování klastrů ve světě, jak z veřejných, tak i soukromých zdrojů. Autor zde uvádí, viz s. 56, že model financování klastru soukromým sektorem je poměrně vzácný. Převažuje financování veřejným sektorem. Tuto skutečnost dokládá výsledky několika zahraničních výzkumů uznávaných odborníků. V této části je zajímavým poznatkem, že u klastrových iniciativ se vznikem před rokem 1996 byl vyšší podíl financování soukromým sektorem (32 %) než u klastrových iniciativ založených po roce 2002 (jen 12 %). Čím si habilitant tento vývoj vysvětluje? Nepodporují tyto výsledky domněnku, že klastrové iniciativy vznikají často jen z pohnutek získání dotací z veřejných zdrojů, a tedy neúčelně a neefektivně? V kap. 3 mně poněkud schází bližší charakteristika klastrové politiky v Česku s ohledem na hospodářskou blízkost se Slovenskem. Klastrové politice na Slovensku zde ovšem také není věnován větší prostor. Považuji to za škodu, protože výzkum se týkal klastrů i v těchto zemích, a jak vyplývá z kap. 5, návratnost dotazníků ze Slovenska a Česka byla nejvyšší.

Čtvrtá kapitola se věnuje teoretickému vymezení sektorové struktury ekonomiky ve vazbě na financování klastrů v dalším výzkumu. Uvedenou kapitolu lze považovat spíše za rozšiřující, domnívám se, že většina pojmů je odborníkům v oboru dostatečně známa (primární, sekundární, terciární, kvartární sektor a vazby na odvětví dle statistické klasifikace NACE).

Pátá kapitola charakterizuje metodiku výzkumu. Habilitant uvádí, že v letech 2011 a 2016 byly realizované tři primární výzkumy s identickými otázkami o způsobu financování klastrů. Dotazníky ve slovenštině a angličtině jsou uvedeny v příloze práce. V textu jsou jasně uvedeny informace o rozsahu základního a výběrových souborů a o návratnosti dotazníků z jednotlivých zemí v jednotlivých letech. Míra návratnosti dotazníků byla v obou obdobích nejvyšší na Slovensku, poté v Česku; v průměru za všechny státy byla 15%, resp. 12%, což zhruba odpovídá běžné návratnosti u takových druhů průzkumů. Nižší návratnost ve druhém období mohla být způsobena i skutečností, že výzkumů na téma klastry existuje mnoho a někteří manažeři klastrů se již cítí výzkumy na toto téma přetížení (pozn. vlastní zkušenost oponenta). V podstatě identické návratnosti dotazníků kolem 12 % bylo dosaženo i v průzkumu na území Severní Ameriky (USA, Kanada, Mexiko). V podkap. 5.2 jsou uvedeny statistické metody použité při vyhodnocování dat. Dle mého názoru je rozsah této části nadměrný a postačily by odkazy na odbornou literaturu. Jedná se o běžně známé statistické metody, s přihlédnutím k typu práce, s výjimkou specifického SUR modelu. Jak bylo již uvedeno výše, teprve na s. 94 jsou uvedeny cíle práce a následně hypotézy.

Za nosnou část habilitační práce považuji kap. 6, ve které jsou uvedeny výsledky jednotlivých výzkumů. V kap. 6.1, 6.2, 6.3 a 6.4 habilitant uvádí, jaké metody použil k ověřování jednotlivých hypotéz. Dle mého názoru, jsou tyto části ještě součástí metodiky a patří spíše do kap. 5. V šesté kapitole habilitant prokázal schopnost aplikovat statistické metody při zpracování dat a výsledky interpretovat. Z výsledků výzkumu vyplynulo, že neexistuje statisticky významný rozdíl mezi financováním klastrů z veřejných a soukromých zdrojů v Evropě a Severní Americe. Souhlasím s habilitantem, že je poněkud překvapující zjištění, že celkově soukromé zdroje financování převládaly nad veřejnými zdroji (otázka – platí dané

zjištění i pro klastry na Slovensku a v Česku?). Dalším zajímavým zjištěním je vyšší podíl financování severoamerických klastrů z rizikového kapitálu a naopak nižší podíl příjmů z vlastní činnosti ve srovnání s evropskými klastry. V případě evropských klastrů je rovněž zajímavým zjištěním klesající podíl členských poplatků mezi roky 2011-2016 a naopak rostoucí podíl příjmů z vlastní činnosti a z rizikového kapitálu. Z odvětvového hlediska byly zjištěny jen menší rozdíly ve financování mezi průmyslovými klastry a klastry služeb, a to v oblasti využití zdrojů z fondů EU a národních rozpočtů. Poslední výzkum se týkal vazby mezi financováním klastrů z národních dotací/dotací ze strukturálních fondů a zařazením země do kategorie dle úrovně inovační výkonnosti. Potvrdil se předpoklad, že klastry v inovačně výkonnějších zemích využívají více dotací z národních, regionálních a místních zdrojů, a naopak, že klastry v méně inovačně výkonných zemích získávají většinu veřejných zdrojů ze strukturálních fondů EU. Ovšem překvapující je, že v období 2011-2016 nedošlo v druhé skupině zemí k zmenšení závislosti financování klastrů na zdrojích EU. To znamená, že regionální politiky států s nižší inovační výkonností neberou v úvahu studie a empirické důkazy o prospěšnosti klastrové politiky na inovační výkonnost.

V závěru poté habilitant přehledně shrnul zjištěné poznatky a poukázal na omezení výzkumu. Mohl však nastínit budoucí pokračování výzkumu.

Na habilitační práci především oceňuji provedení unikátního a rozsáhlého výzkumu financování klastrů v Evropě a v Severní Americe, vysokou úroveň zpracování dat a interpretace zjištěných výsledků. Práce má jak teoretický přínos pro rozvoj oboru (vliv klastrů na regionální inovační výkonnost), tak i přínos praktický (např. pro aktéry hospodářské politiky – otázka nástrojů podpory klastrů a hodnocení efektivnosti veřejné podpory).

Hodnocení formální úrovně práce

Práce je zpracována přehledně a s minimálním počtem překlepů. Grafická úroveň (tabulky, grafy) je vysoká, použité zdroje jsou řádně citovány. Stylistickou úroveň hodnotím jako velmi dobrou, s přihlédnutím k pasivní znalosti slovenštiny. K seznamu literatury lze mít drobné typografické výhrady (někde ISBN s dvojtečkou, strany někde odděleny tečkou místo čárkou, někde je pořadí místo vydání – vydavatel, někde je pořadí obrácené).

Závěrečné hodnocení

Přes výše uvedené dílčí nedostatky představuje předložená habilitační práce Ing. Petera Burgera, PhD. kompaktní celek rozvíjející vědní poznatky v oblasti regionálního rozvoje. **Doporučuji proto práci k obhajobě před vědeckou radou Ekonomické fakulty Technické univerzity v Košiciach a v případě úspěšné obhajoby udělení vědeckopedagogické hodnosti docent v oboru „verejná správa a regionálny rozvoj“.**

Při obhajobě navrhuji zodpovědět následující otázky:

1. Jaké jsou hlavní rozdíly klastrové politiky v USA a v zemích EU?

2. Je klastrová organizace výsledkem klastrové iniciativy, nebo dle Vašeho názoru, klastrová organizace řídí klastrovou iniciativu? Jak chápete pojem „klastř“? Blížeji pojmu přirozený klastř nebo pojmu klastrová organizace?
3. Platí obecné závěry zjištěné na vzorku všech evropských klastřů specificky i pro klastry na Slovensku a v Česku?
4. Čím si vysvětlujete, že státy s nižší úrovní inovační výkonnosti nepodporují ve větší míře rozvoj klastřů z národních rozpočtových zdrojů?

V Liberci dne 8. března 2018

prof. Ing. Miroslav Žižka, Ph.D.
Technická univerzita v Liberci
Ekonomická fakulta